

Jera Ivanc

Pesem o Odiseju

Rapsodija za dva po motivih *Odiseje*

IGRALKA tudi poje in igra klavir

IGRALEC tudi poje in igra, tudi klavir

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

IGRALEC: ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλά
πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσεν.

IGRALKA: Pesem mi, Muza, zaroj, o možu, ki mnogo je blodil
daleč po svetu okrog, potem ko je Trojo razrušil.

IGRALEC: ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες, ὅσοι φύγον αἰπὺν ὄλεθρον,
οἴκοι ἔσαν, πόλεμόν τε πεφευγότες ἠδὲ θάλασσαν:

IGRALKA: Drugi tedaj že zdavnaj so vsi doma se mudili,
vsi, kar jih bridki pogubi na vojski, (na morju, ušlo je)¹ – (*vmes se ustavi, igralec čaka, da bo
nadaljevala*)

Kaj pa, če bi dons ... – (*igralec vskoči*)

IGRALEC: Ne.

IGRALKA: Sej sploh ne veš – (*igralec jo prekine*)

IGRALEC: Ne bova improvizirala!

IGRALKA: Kaj pa če –

IGRALEC: Ne.

IGRALKA: Samo –

IGRALEC: Ne!

IGRALKA *kljubovalno*: Ja ...

IGRALEC: Ne ...

IGRALKA: Ja.

IGRALEC: Ne.

IGRALKA: Ja!

IGRALEC: Ne!

IGRALKA: Ja!

IGRALEC: Ne!

Ja ja ja ja ja ja ja ja

Ne ne ne ne ne ne ne ne

Ja ja ja ja ja ja Ne ne ne!

IGRALKA: Ja!

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

IGRALEC: Ne!

(*Zasika.*) Držala se bova teksta in ti se boš nehala (*skozi zobe*) obnašat kot en razvajen otrok.

IGRALKA: Ne!

IGRALEC *skozi zobe*: Ja.

IGRALKA: Ne.

(*Srepeče se gledata, napeto je.*)

IGRALEC: Prou, pa improvizirejva!

♪ O možu, ki mnogo je blodil,
mi pesem, Muza, zapoj,
o njem, ki, potem ko je Trojo požgal,
ni našel poti domov.

IGRALKA: (*Igralcu.*) Stop! (*Igralec se ustavi, igralka pojasni publiki.*) Evo, Troja je tukej, na obali Male Azije. Mala Azija je ta del, kot en polotok, dons je tle Turčija. Tukej je Grčija, Atene, glavno mesto Grčije – tukej je Lublana, da si boste laži predstavljali –, tale otok tukej je pa Itaka, Odisejev dom. Odisej je ta mož, ki mnogo je blodil. No, zdej si pa predstavljajte, da ste on – živite v Grčiji, ♪ na enem otoku, vladate mu, taglavni ste, turkizno morje, peščene plaže, oljčni nasadi, koze, ovce, vinogradi, jodl-i, vse diši, vi ste mladi, ene – kok ste stari ... petnajst, devetnajst? ... Devet!? ... Okej, Odisej je bil mal starejši ... Skratka grški otok, vi ste mladi, poročeni z ljubeznijo svojga življenja, pred par tedni se vama je rodil sin. (*Ue ue, čiv čiv.*) Srečni ste. Pol pa pride ukaz, da morate na vojno.

»Na vojno!? Kaj vam je, dojenčka mam, družino, hišo, njive, polja, službo/prestol, hlev, ne morem na vojno!«

ODPOSLANEC: Moraš. Prisegel si, moraš.

IGRALKA: »Kaj sem prisegel?« se delate neumnega.

ODPOSLANEC: Da boš branil zakon Helene in Menelaja! Vsi njeni snubci, vsi grški knezi, ste dali besedo. Zdaj jo izpolnite.

Helena, Helena,
lepa Helena,

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

z Grkom poročena
s Trojancem je šla.

IGRALKA: »Briga mene Helena, nej gre, s komer hoče!« Zavpijete. Iz rok vam iztrgajo sina.
»Ne!« ~~krikne Penelopa, vaša žena.~~ »Z najvišjiga okna ga bomo vrgl, če ne greš!« ~~vam zagrozijo.~~ Verjamete jim. In greste. Žena, sinko in otok ostanejo in vas čakajo. Deset let oblegate Trojo, deset let pobijate, *(iz vznemirljive, celo smešne akcije, v resnično svinjarijo vojne)* bam bam vuš, pazi!, na juriš!, fašete batine, puščice, sulice, kopja, to vse leti okol vas, vsi mahajo z meči, vihtijo jih, šlemi se bliskajo, ščiti ječijo, hrzajo konji, mrtvi kričijo, živi jih koljejo, streljajo, davijo ... *(Vojna ♪.)* ... Aaaa ... Ubij! ... Ra ta ta ta ta ta ... Pazi ... Aaaa! ...

OBA: Voj-na voj-na

Vojna je velika svinjarija.

Kamorkoli pride, trosi smrt.

Solze, žalost, grozo in trpljenje.

Smrt na smrt na smrt na smrt na smrt.

IGRALKA: Po desetih letih je vojne konc, greste domov, moral bi trajat par tednov, ampak se zavleče. Deset let. Si predstavlate? *(Kaže na navidezni časovni premici.)* Tle ste šli na vojno, tle, čez deset let, se vojna konča, potem tri leta, do nekje tuki, tavate z otoka na otok, na konc ste pa sedem let, do tuki, pr Kalipso. *(Na zemljevidu.)* Tuki. *(Časovnica.)* Deset plus tri plus sedem.

IGRALEC: Kirka, Kikonec, kiklop,
lotožer – Lotofag, ljudožer – Lajstrigon,
Haribda, Hiperion, Had,
Skila, sireni, *šah mat!*

Zdaj so Grki že vsi
davno na varnem doma,
le njega iz rok ne spusti
Kalipso, hči morja.

Nimfa ga ljubi, ga snubi,
a on se ne da, se ne da,
v solzah na obali sedi,
rad bi bil doma doma,
v solzah na obali sedi,
rad bi bil doma.

Nimfa ga ljubi ga snubi –

IGRALKA: In tko (*časovna premica, vsako leto težko pade*) sedem let, tri, šter, pet, šest, sedem. In tuki se začne *Odiseja*. Ko ma po sedmih letih vašga joka Atena tega dost!– A veste, kera je Atena? Una tapametna, ja, tista s sovo, Atena, boginja modrosti, hči taglavnga boga. Ona je vaša zaščitnica. ... – A vemo, ker je taglavn bog, njen oče? ... Zevs, ja. A vsi veste? Ne? Dejmo na hitr ponovit. Trije bratje, Zevs, Pozejdon in Had, so si razdelil oblast:

Zevs, Atenin oče, je taglavn, sedi na Olimpu, gor med oblaki,
ch kima z glavo, meče strele, vuš bam vuš, in tehta človeške usode.
Življenje al smrt, trpljenje al radost, tko kot odtehta, tko se zgodi.

Njegov brat Pozejdon vlada morju.

ch Kadar s svojim trizobom morsko gladino razburi,
besna se dvigne v valovih penečih se vse do oblakov,
črnih, ki jih k orožju je zbral Pozejdonov klic. *Rog, školjka?*

(*Vihar. 5.291–2*) σὺν δ' Εὐρώς τε Νότος τ' ἔπεσον Ζέφυρός τε δυσαῆς
καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης, μέγα κῦμα κυλίνδων.

Tretji brat Had vlada Hadu, podzemlju, deželi umrlih. Tja gremo, ko umremo, v boga.

O-i-joi, vojna je smrt.

O-i-joi, tkem mrtvaški prt.

PLENK

IGRALKA: Tle smo. (*Pokaže na časovni premici.*) Deset let je minil od konca vojne, pr Kalipso ste že sedem let in Atena, vaša zaščitnica, ma tega dost! Gre k Zevsu, svojmu očetu, in reče: »Dost mam! Vsi so že doma, samo Odiseja še zadržuje tista nimfa tam na tistem

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

otoku. Že sedem let! Redno ti je daroval, clo več kot bi blo treba! Nehej ga mučit in ukaž tisti nimfi, nej ga spusti! Dvejsset let že ni vidu doma. Dvejsset let! Za smrtnike je to velik. Oni niso večni.«

ZEVs: Česa vsega ljudje po krivem dolže nas, bogove!

Mi da pošiljamo zlo jim, nesreče? Kakšna zabloda!

Sami so krivi!

♫ Kdor žre, bo požrt – (*Atena ga prekine.*)

ATENA: Oči.

ZEVs: No, prav.

IGRALEC: Reče Zevs in nimfa Kalipso gre k Odiseju. Na skali sedi, na obali, in joka.

KALIPSO *Odiseju*: Laertov sin, Odisej iznajdljivi, mest razdiralec, božanski trpin, lisjak premeteni, junak bogorodni, ne joči, domov greš. Tako so sklenili olimpski bogovi.

(*Srebrno zareže splav v sinjo morsko ravnino.*)

Vso srečo želim ti, pa zdrav mi ostani!

Morje, veter, zvezde.

IGRALKA: Zapihal je veter, napolnil jadra in Odisej je švignil domov. Bil je vešč mornar, poznal je vetrove in zvezde. Gostosevci, Plejade, Deževnice, Volar, Pasja zvezda, tam Orion, ki lovi Gostosevce, Plejade, tam Helena, Herakles, Dioskura ... Medvedka! (*Pojasni.*) Veliki voz ... To ozvezdje, Medvedko, je rekla Kalipso, mora met vedno na levi.

Pluje, pluje, pluje ... (*Lučne spremembe dneva in noči*). Sedemnajst dni in sedemnajst noči pluje, pluje, pluje po morju prostranem in reže morsko gladino, vse bliže domu. Potem pa ga osemnajsti dan zagleda Pozejdon, bog morja. – Glih se je vračal z ene zabave nazaj na Olimp. – In Pozejdon je Odiseja res sovražu.

♫ *Trizob udari po morski gladini.*

IGRALKA *pojasnjuje hkrati z viharjem, skuša ga prehiteti oz. preglasiti; morda vihar ustavi, tj. da igravec/glasba »zamrzne«, in v pavzi pojasni: Najprej ga je zasovražu zato, ker je Odisej*

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

požgal Trojo, ki jo je Pozejdon pomagal zgraditi, čisto se mu je zmešal pa potem, ko je Odisej njegovemu sinu vzela edino uč, ki ga je mel, in se še važu s tem.

POZEJDON: (*Vihar, grščina, str. 5*)

IGRALKA: Dva dni se je boril z morjem in vetrom, dokler ga na obalo fajaške dežele, nekje tukej, ni rešila Atena. Še več. Atena je šla ponoč do fajaške princese Navzikae, in ji naročila, naj jutrej zarana opere perilo. Navzikaa se zbudi, »Oooo, kakšne čudne sanje,« vzame rjuhe in gre. Na obalo. Tja, kjer se reka v morje izliva.

NAVZIKAA: La la la la la la, sem Navzikaa,
fajaška princesa, trala la la la.
Perilo bom oprala, prala la la la,
fajaška princesa Navzikaa.

IGRALKA: »O!« Rjuha se izmuzne. »O!« Odnese jo tok, ona za njo. »Tam je!« Stopi do nje in se skloni: »Oh!« Brodolomec! Krik ga zbudi, odpre oči in jo zagleda.

ODISEJ: Penelopa ...

NAVZIKAA: Penelopa?

ODISEJ: Moja soproga.

NAVZIKAA: Jaz nisem tvoja soproga, tujec. Navzikaa sem, hči fajaške kraljice Arete. ... In kdo si ti?

ODISEJ: Nihče. Nihče sem.

NAVZIKAA: Nihče ni nihče, tujec. Pridi.

IGRALKA: Domov ga odpelje. Tam si božanski trpin odpočije, zvečer pa mu mati, fajaška kraljica Areta, pripravi gostijo.

PLENK

GOSTIJA. Dvorana, kjer so se zbrali vsi veljaki fajaške dežele, se je bleščala v zlatu in dragih kamnih, ležišča ob mizah so bila mehko obložena z blazinami iz najfinejšega tkanja, na mizah so stale umetelno krašene srebrne posode in pladnji, polni izbranih dobrot, in iz vrčev je

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

dehtel najslajši grozdni sok. *Zvoki bogate in živahne gostije se prepletajo z opisom in ga kmalu preglasijo. Prizor. Vmes tudi vzkliki. Na zdravje! Na mirno življenje! Na krave debele!*

Gostje so se okrepčali, le Odisej se hrane ni niti dotaknil. Kraljica pomigne rapsodu, ta vstane in se prikloni. Na vrsti je pesem.

FAJAŠKI VELJAKI: Pšššt. Pevec je vstal! Pel bo! Tišina.

RAPSOD: Dober večer, sem potujoči pevec, rapsod Demodok. *(Se obrne k Areti.)* Kraljica, tvoji veljaki so tujcu prinesli bogata darila, jaz imam samo pesem. *(Areta pokima.)* Pesem o padcu Troje.

Helena, Helena,
lepa Helena,
z Grkom poročena
v Trojo je ušla.

Deset let je močila
tla krvava reka,
deset let je ubijal
človek človeka.

Ra-ta-ta-ta-ta ubij,
prelij čim več krvi,
na juriš, sekaj, kolji, žri,
trpljenja se naužij!

Tedaj pa Odiseju
Atena sovjeoka
prišepne, naj izdela
lesenega konja.

Konja votlega
iz lesa,
z velikim trebuhom
za Aresa.

IGRALKA: Hoče povedat, da so Grki nardil ogromna lesena konja, vanga skrili vojake in šli (kao) domov.

RAPSOD: Grki so odpluli,
a le za bližnji rt,
pred Trojo pa pustili,
v konju skrito smrt.

»Zmaga je naša!«
po mestu doni.
Ko utrujeni zaspijo,
se v konju smrt zbudi.

Iz dimelj se usuje
vojska Aresa.
Odprijo se vrata
trojanskega pekla.

Ra-ta-ta-ta-ta ubij,
prelij čim več krvi,
na juriš, sekaj, kolji, žri,
trpljenja se naužij!

Jo-i-joj, vojna je smrt.
Joj, za koga je mrtvaški prt?

IGRALKA: Ko je rapsod končal, se je kraljica obrnila k Odiseju. »Tujec,« je rekla, »v tvojih očeh vidim solze. Si bil tam, ko so Grki Trojo s tlemi zravnali? Si vojak? Kdo si, govori, povej, kam se vračaš in kje vse si blodil.«

Odisejeva pripoved.

ODISEJ: Jaz sem Odisej, Laertov sin, tisti s konjem. Tam sem bil, ja. Moj dom je majhen otok v Jonskem morju. Itaka, nizka in rodovitna, sredi pa Neritos, gora prelepa, vsa v listju bleščeča. Moje življenje je zaporedje dejanj in odzivov nanje. Akcija – reakcija.

(Žretje/prasci – vihar, žretje/prasci – vihar, žretje/prasci – vihar.)

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

Trojansko mesto smo s tlemi zravnali, v dim spremenili, v prah poteptali. Ves plen, zlato, drago kamenje, ženske, otroke, orožje, vse smo na ladje zložili, trebušaste ladje, in šli. Potem smo še mesto kikonsko s tlemi zravnali, v dim spremenili, v prah poteptali. Na stari plen, na zlato, drago kamenje, ženske, otroke, orožje, smo novi plen, novo zlato, drago kamenje, ženske, otroke, orožje, zložili, in šli. Pluli smo, pluli, ampak ne dolgo. Požrešnost ni lepa čednost.

VIHAR (grščina, str. 5)

IGRALKA: V Hadu, pri Hadu, s Hadom, amen.

ODISEJ: Trideset ladij je morje požrlo, večina plena, bogastva, žensk, otrok in orožja je skupaj s posadko končala na dnu. Ostalo nam je dvanajst ladij. Pluli smo, pluli, pripluli v deželo kiklopov, divjih enookih velikanov, ki živijo vsak zase po gorskih vrhovih v obokanih jamah, kjer si z drobnico steljo delijo. Jodl-i hi. (*Zvonci.*) Vse se jim samo pridela, še mleko se samo v sir okoluti, kadar predolgo ga v čebrih pustijo. Nismo vedeli. Nismo vedeli, kam smo pripluli. Bili smo sestradani. Šli smo na lov.

Hodimo, hodimo, sonce nas greje, trebuhi renčijo

Hodimo vkreber, sonce pripeka, trebuhi bobnijo

V mukah se plazimo, sonce nas žge, trebuhi kričijo ♪ *Kruljenje (Žretje/prasci)*

Napol mrtvi, z eno nogo že v Hadu, se kar naenkrat najdemo pred obokano jamo.

»Tovariši, vohate?« vprašam.

TOVARIŠI: Vohamo! Vohamo! Sir! V obokani jami, pred nami!

ODISEJ: Skladovnice sirovih hlebcev, velikih kot mlinsko kolo. Slina nam usta zalije, desnica seže po meču: »Navali!«

TOVARIŠI: Na juriš! Sekaj! Žri! (Ra-ta-ta ubij!)

ODISEJ: Sekamo, trgamo, režemo, žremo, sopemo, goltamo, rigamo, žremo. ...

TOVARIŠI: »Še hočmo, še!«

(Žretje/prasci)

ODISEJ: Takrat pa – ta da da dammm – se v votlini stemni. Na vhodu stoji ogromna postava. Kiklop. Velikan. Sredi čela mu zeva eno oko.

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

POLIFEM: Kdo si drzne krast Polifemu? Ne ve, da sem Pozejdonov sin?

ODISEJ: Nihče, Polifem, Pozejdonov sin. Nihče.

POLIFEM: A ti si Nihče?

ODISEJ: Nihče sem, pokimam.

POLIFEM: In ti si, predvidevam, tud taglavn ud te bande pužrešnih tatovov. (*Odisej pokima.*)

Prou, Nihče, pol bom pa tebe tazadnga požru. A-ha-ha-ha!

ODISEJ: Dva je zagrabil, z vso silo ju treščil ob tla kot ščeneta:

kri in možgani so brizgnili iz glave in tla oškropili.

Ud je rezal za udom, iz njih si pripravil večerjo,

žvečil drobovje, meso, iz kosti je ves mozeg posrkal.

Mi smo ob tem zločinskem prizoru bridko zaječali,

dvignili k Zevsu dlani: nemoč nam srce je dušila.¹

IGRALKA: Odiseju se je mešal. Si predstavlate, da ste Odisej, k vam zverina žre prjatlje.

Peter in Lev sta za zajtrk, ham ham, Dani in Taj za večerjo, ham ham ... Neki si morda zmisli, sicer vas bo vse požrl. Če ga ubijete, kdo bo z vhoda zvalil tisto pet tonsko skalo? Samo on jo lahko. Ne smete ga ubiti. ...

Lahko pa, ja ja ... to naredite! Nasledn dan mu pr večerji ponudte vino, češ, poplajn z njim človeško meso, frajer. Polifemu je vino všeč, glu glu glu, se ga napije in zaspi. Takrat pa s tovariši prvlčete ogromen kol, ki ste ga prejšno noč našpičli in skrili v kup gnoja, ga v ognju fejš razžarite, in – cvrk – Polifemu naravnost v uč sred čela. Uč se razlije, špljoc, Polifem pa zarjove, kako je zarjovel! Sevede je zbudil ostale kiklope po sosednjih hribih: »Kaj se dogaja dogaja dogaja? Te kdo tepe tepe tepe?« odmeva. On pa:

ODISEJ: Nihče! Nihče nihče.

IGRALKA: »Kaj!? Pejt se solit, kaj krulš, če ti nuben nč noče,« zagodrnjajo velikani z enim učem in grejo nazaj spat. Si predstavlate, med vsemi kiklopi samo Polifem ni vedu, da nihče pomen nuben. Ko so v šoli jemal zaimke, je spal. In res je bil neumen.

No, zjutrej so Odisej in njegovi objel vsak svojga ovna, od spodej, in čakal, da jih bo Polifem

¹ Prevedel Kajetan Gantar.

spustu na pašo. Res, odvali skalo, in pri vhodu preverja hrbte živali, da mu fantje ne bi ušli. Samo hrbte. Ne pomisl, da je najšibkejši del telesa trebuh. In pobeg na svobodo jim uspe. Hitro šibajo do ladij in sabo ženejo najdebelejše ovce. Da ne bojo lačni. Nabašejo jih v ladijske trebuhe in odplujejo. Plujejo, plujejo, plujejo.

ODISEJ: Plujemo plujemo plujemo. »Polifem!« zavpijem. »Če te kdo vpraša, kako si izgubil oko, mu povej, da ti ga je vzel Odisej, mest razdiralec, sin Laerta očeta, ki dom mu je Itaka, ne Nihče!«

IGRALKA: Polifem zarjove, odtrga vrh gore, jo v morje zažene – ladja se komej drži na valovih – potem dvigne roke, pade na kolena in začne:

POLIFEM: Oče, Pozejdon Potresnik, tvoj sin Polifem te kliče!

Oče, Pozejdon Potresnik, tvoj sin Polifem te kliče!

Oče, Pozejdon Potresnik, tvoj sin Polifem te kliče!

VIHAR (grščina, str. 5)

ODISEJ: Viharji so kot kazen sledili žretju in žretje je kot nagrada sledilo viharjem.

Akcija – reakcija.

Žri, sicer boš požrt.

Želi, sejali smo smrt.

Žri, sicer boš požrt.

Čigav je mrtvaški prt?

PLENK

IGRALKA: A vemo, kje smo? Odisej na fajaškem dvoru prpoveduje, kaj vse se mu je zgodil, kje vse je bil, kaj vse je vidu, zvedu, se nauču. Ampak o tem, kaj se dogaja doma, pa nima pojma. Ne ve, da njegovo Penelopo oblegajo trume snubcev. »Odisej je mrtev,« tuljo, »če bi bil živ, bi se že vrnu, tko delč po to spet ni, ne! Poroč se, izber, kraljestvo *ne sme* bit brez kralja, kralj je mrtev, živel kralj! I-ta-ka, I-ta-ka!«

»Bom,« jim odgovarja ona. »Ko stkem mrtvaški prt za svojga moža, bom zbrala novga ženina.« »Poroč se, izber!« vpijejo snubci, valajo se po njeni palači, žrejo in pijejo, čakajo, žrejo in pijejo, čakajo čakajo, pijejo žrejo. Fantje ne vejo, da ona podnev tke, ponoč pa para. Tke, para, tke, para,

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

čakajo, pijejo, žrejo, ne vejo,
da tke, para, tke, para
in šepeta
živ je, vrnu se bo, živ je, vrnu se bo
oj, vojna je smrt.
Tkem mrtvaški prt.

PLENK

IGRALKA: Pejmo nazaj na fajaški dvor.

ODISEJ: Veter nas je prignal na otok Ajaja. Dom božanske čarovnice Kirke. Nismo vedeli, nismo vedeli, kam smo pripluli. V izvidnico pošljem skupino tovarišev. Hodijo, hodijo, pot jih pripelje do svetle soteske, zagledajo skalnati dvor, okrog se sprehajajo krotke zveri, gorski volkovi in levi.

KIRKA: Vstopite, vstopite, pijte in jejte,
tujci, mornarji, kolikor hočete,
bašite, žrite, lačni ste, jejte,
žejni ste, lokajte, ne zamudite
Kirkine gostije za izgubljene mornarje!
Vstopite, vstopite ...

ODISEJ: Na vratih skalnega dvora je stala prelepa boginja in jih klicala. Vstopili so, pili in žrli, ona je pela.

*KIRKINA PESEM (brez besed, malo kot tisti nastop iz Petega elementa, samo bolj eterično),
pomešana z zvoki gostije, žretja, ki se stopnjujejo do SPREMEMBE V PRASCE.*

KIRKA: Kaj cvilite, pujski? Človeški obrazi vam niso pristajali, končno ste to, kar ste.

PLENK

ODISEJ: Ko izvem za usodo tovarišev, zgrabim za meč. »Rešil jih bom!«

KIRKA: Vstopi, vstopi, pij in jej, tujec, mornar, kolikor hočeš, baši, žri, lačen si, jej –

ODISEJ *grozeče dvigne meč*: Prišel sem po svoje tovariše.

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

KIRKA: Pujski so tvoji? Čakal so te, veš? Čakal so poveljnika, kralja, vladarja, junaka. Vse vem o teb. Dobrodošel. Tud ti boš moj! (*Vrže vanj svoj urok, Odisej se mu ogne ali ga odbije z uporabo Hermesovih zelišč.*)

Nekakšen boj med Kirko in Odisejem. Mogoče glasbeno zvočni (klavinova versus klarinet ali Ja ja ja ja proti Ne ne ne ne ipd.), ali pa koreografija boja.

ODISEJ *zadihan po boju*: Zmagal sem, o plemeniti in žlahtni fajaški veljaki. Kirka je pujskom vrnila človeške obraze. Ampak saj veste, žlahtne fajaške veljakinje – volk dlako menja, nravi pa ne, aj aj. Tam na Ajaji smo preživeli leto in dan, pili in žrli, pili in žrli. Pomlad, poletje, jesen, zima, pomlad.

Žri, sicer boš požrt.

Pij, pozabi na smrt!

Kombinacija s KIRKINIM petjem (zvoki kozarcev, ki trkajo, pribora ipd., vzkliki, pač eno leto uživancije.)

Konča se s KRIKOM PADANJA.

KIRKA: V Hadu, pri Hadu, s Hadom, amen.

ODISEJ: Eden naših se je pijan povzpел na streho in zaspal. Ni bilo prvič. A ko je tokrat petelin pozdravil nov dan, ki-ki-ri-ki, mladenič ni planil kvišku, temveč v globino.

Žri, pa boš požrt.

Pij, zvrni se v smrt!

ODISEJ: Takrat sem se streznil. Tovariši, gremo domov!

TOVARIŠI: Gremo! Pejmo domov! Do-mov do-mov do-mov!

ODISEJ: »Ampak najprej«, je rekla Kirka, »moraš k vidcu Tejreziju, v Had, ♪ v podzemlje, v deželo umrlih.« (*Atmosfera Hada.*)

IGRALKA *vskoči*: Nočeš, ampak greš. Pluješ, pluješ, pred vhodom v Had daruješ črno ovco in ovna in začneš klicat mrtve.

ODISEJ: »Pridite, duhovi grobni, pridite, neslišne sence, pridite, prikazni blede.«

Prihajajo, od vsepovsod, otroci, starci, starke, mladi fantje, zrele žene in mladenke in vojaki in junaki in soprogi, bratje, sestre, vse kot uročene k sebi kliče črna kri.

Ne pustim jim blizu. Čakam Tejrezija. Kot je naročila Kirka.

Iz gruče stopi senca z zlatim žezlom.

TEJREZIAS: Umakni se, Laertov sin, kralj Odisej. Žejna sem. Rada bi pila.

ODISEJ: Ne. (*Prekrižata žezlo in meč?*).

TEJREZIAS: Umakni se. Žejen sem. Pil bi.

ODISEJ: Pila *in* pil? Kdo si?

TEJREZIAS: Živ sem bil moški in ženska, mrtev sem žejen in žejna, oboje enako zagatno.

ODISEJ: Tejrezias?

TEJREZIAS: Stran!

ODISEJ: Umaknem se, ona on pije.

TEJREZIAS *pije, potem se obriše okrog ust*: Tako! To je že boljše. Takoj sem boljše volje.

Tebi pa tole povem.

ODISEJ: In meni tole pove.

TEJREZIAS:

Zakaj bi šele tedaj,
ko v grob se zvali,
človek spoznal,
smisel poti.

Zakaj bi čakal na smrt,
da doumel bi,
da vse, kar je sejal,
je tudi požel.

(ODISEJ): Ne vem, zakaj bi čakal, (sem rekel). Kaj pa lahko stori?

Naj pazi, da ne bo
človek človeku volk.

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

Za pot domov, za lepo smrt
bo moral nehat žret.

ODISEJ: »Nehat žret,« je rekel videc. »Preden ugledate Neritos, goro, vso v listju blešččečo, vas čaka še nekaj ovir. Preizkušnje in kazni. A ne pozabi.

Za pot domov, za lepo smrt
boš moral nehat žret.«

Tako je govoril Tejrezias.

PLENK

IGRALKA: Še vedno smo na fajaškem dvoru in Odisej še vedno pripoveduje. Kaj vse je videl, kje vse je bil!

ODISEJ: Plujemo, plujemo, bližamo se otoku božanskih pevk, pogubnih siren. Prva nevarnost. Kdor ju je slišal, nihče ni preživel. Tovarišem zamašim ušesa z voskom, oni mene privežejo k jamboru. »Trdno,« zabičam, »(še) trdneje!«

SIRENI ♪ (12.184–91)

δεῦρ' ἄγ' ἰών, πολύαιν' Ὀδυσσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν,
νῆα κατάστησον, ἵνα νωιτέρην ὄπ' ἀκούσης.

IGRALKA *med petjem siren*: Pesem ga vabi, vrvi ga držijo, trdno, še trdneje. ... In preživi.

ODISEJ: Komaj odšli smo od tega otoka, že smo uzrli
peno in paro valov, začuli zamolklo bobnenje.
Že med bridkim ječanjem zaplujemo skozi ožino.
Z ene strani je Skila prežala, božanska Haribda
z druge strani je srkala vase slanico.¹

Heksametri postanejo zvočna kulisa, čez katero IGRALKA uprizarja stisko ladje in kdaj kaj tudi pojasni.

IGRALKA: Skila je pošast s šestimi glavami na dolgih vratovih, Haribda pa vrtinec. Plujejo vmes in – saka – šest glav iz votline v pečini požre šest tovarišev.

Če žreš, boš požrt.

Čaka te grda smrt.

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

ODISEJ: Komaj ušli smo strašne Haribde in Skile
divjim čerem, smo pripluli na otok brezgrajne lepote.
Tam so se pasla prelepa goveda s širokimi čeli – jodl-i-hi (*Zvonci.*),
črede rejenih ovac boga Hiperiona Sonca. (*Beketanje, mukanje.*)
Zadnja preizkušnja na naši poti domov.

Če nočeš prekmalu umret,
moraš nehat žret.

Mojim tovarišem ni uspelo. Samo jaz sem preživel. Edini sem bil, ki nisem žrl sončevih krav.
Rešil sem se na otok Oigigija.

IGRALKA: Kali-p-sso Kali-p-sso

ODISEJ: Sedem let sem bil tam.

Nimfa me ljubi, me snubi,
a jaz se ne dam, se ne dam,
v solzah na obali sedim,
rad bi bil doma.

KALIPSO: »Ne joči, domov greš. Tako so sklenili olimpski bogovi.«

ODISEJ: Sedemnajst dni in noči sem rezal morsko gladino, Medvedka vselej na levi, potem
pa

TRESK

me zagleda Pozejdon Potresnik.

VIHAR

Postal sem nihče, bil sem nič. Po treh dneh me je naplavilo k vam. Tam, kjer se reka v morje
izliva, me je našla Navzikaa. Zdaj sem tu.

IGRALKA: Kakšna pripoved. Uf. Vsi so molče obsedel, usta odprta. Kaj vse se živmu
človeku zgodi! Kraljica pa vstane, mu roko poda in reče: »Človek si, pridi. Domov greš.«
Pelje ga na obalo, tam ga čaka ladja s posadko in s polnim trebuhom darov. Rapsodovo pesem
je nosil v ušesih.

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

Jo-i-joj, vojna je smrt.
Joj, za koga je mrtvaški prt.

Lepo se je prepletala s pesmijo, ki jo je doma ob statvah pela Penelopa.

Oj, vojna je smrt,
tkem mrtvaški prt.

Ona doma, on na ladji fajaški.

Drug za drugega ne vesta, kaj se njemu, njej godi, je mrtev, živa, se bo vrnil, me še čaka, ves čas mislita on nanjo, ona nanj.

Ona sem in tja čolniček žene, poje, on na ladji pluje, pluje.

Njo čolniček do krvi ožuli, njega ladja v sen zaziba.

Ona gre, na obalo, kjer se reka v morje zлива, da s prediva spere kri, on mirno spi. Pristanejo. Nihče ga ne zbudi, naj človek spi, odnesejo ga na obalo, kjer se reka v morje zлива, in odplujejo domov.

Ona pride na obalo, pere prejo, preja se izmuzne, ona gre za njo, zagleda ga in krikne, on odpre oči in jo zagleda.

ODISEJ: Penelopa?

OBA: Si ti?

ODISEJ: Penelopa?

OBA: Si to res ti?

PLENK

IGRALEC: In živela sta srečno do konca svojih dni. (*Začne pospravljati.*)

IGRALKA *osuplo*: Ne ...!

IGRALEC: Ja, ni več časa, konc je. Preveč sva improvizirala.

IGRALKA: Pa ne tik pred objemom, ne morš tko končat. Dvejsset let se nista vidla! Dvejsset let! To je za ljudi velik. Oni niso večni.

IGRALEC: A tele pa so (*v mislih ima publiko*)? Sej so že čist fuč. Nimaš več časa. Če na začetku vlečeš, ti ga na konc zmanjka.

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

IGRALKA: Dej nehi! Dvejsset let se nista vidla, zdej pa ni časa za en objem!? Solit se pejt!
(*Se skoraj vda.*)

IGRALEC: Samo še za zaključn song mamó čas.

IGRALKA *vzroji, ne bo se zlahka predala*: NE! Zdej me pa posluš. Do konca bova povedala, kako je blo, ko sta se Odisej in Penelopa po dvejssetih letih spet vidla. To je najlepši del v celi *Odiseji*.

IGRALEC: A si ti prebrala *Odisejo*?

IGRALKA: Ja.

IGRALEC: Celo?

IGRALKA: Ja. Celo – taskrajšano.

IGRALEC: A. A pol veš al ne veš, da ma dvanajst tisoč verzov, da je razdelena na štiriindvejsset spevov, da je vsak spev označen z eno črko, od alfa do omega, ker ma grški alfabet pač štiriindvajset črk, in da se Odisej vrne domov že v trinajstem spevu, objameta se pa šele deset spevov poznej?

IGRALKA: E, pa bi se morala že prej! Mogoče sem res prebrala samo taskrajšano verzijo, sem pa zato prebrala tadolgo spremno besedo in veš, kaj tam piše? Da konca *Odiseje* sploh ni napisal Homer, da sploh ni znal pisat, da ga najbrž sploh ni blo in da je *Odisejo* v resnic napisal en drug, ki mu je blo tko ime! Kaj hočem povedat? Da bi se morala *Odiseja* končat z objemom in da ni čist nč narobe, če moja, najina, naša dons tukej tud *se* tko konča. Ne pa, da Odisej pride domov, pobije snubce, češ kaj žrete tle po moji hiši, pol pa še njihove punce, češ vaši fantje žrejo tle po moji hiši, pol pa, evo, njihove družine, kaj pobijaš naše hčere in sinove, sestre, strice, tete, brate, in si spet v vojni. A ne morš prej nehat? Mora res Atena spet Zevsu zatežit, nej te reš, on pa spet to ni moja stvar, sami so krivi, ampak pol popusti, tko kt zmeri, in te Atena *spet* reš? Se ti mora res boginja prikazat, da dojameš, kaj ti je govoru Tejrezias? Nehi ubijat, nehi žret, ne bit volk človeku, človk bod! Zakaj morš ves čas ene zlobce pobijat, a se ne bi mogoče raj, ne vem, pogovarjal z njimi?

IGRALEC: Pia, jaz nisem Odisej, ne se name jezit.

IGRALKA *z nasmeškom*: Ma pejt se solit! Dej zdej ta song!

© Jera Ivanc

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

Tke para tke para (*ritem*)

Po notah, po črkah, po spevih
odplula sva na potep.

Tkala sva (tkala sva) pesem
in parala (parala) ep.

O možu, ki mnogo je blodil,
ker bil je človeku volk.

Šele ko je nehal žret(i),
je našel pot domov.

Po notah, po črkah, po spevih
na potep sva šla.

Plula sva, pela, prispela (*ritard.*) – končno! –
od alfa do omega.

finis